

SARS YI LE KA NKWETLEMBETANO WA MUHOLO NA NHLANGANO WA VATIRHI

Pretoria, 23 Nyenyankulu 2019 – National Education Health and Allied Workers Union (NEHAWU) na Public Servants Association (PSA) va nyikile SARS xitiviso xa 7 wa masiku xo nghena eka xitereka ku sukela hi ti 28 Nyenyankulu 2019. Leswi swi landzela nkwetlembetano lowu nhlango wa vatirhi wu nga wu vika eka CCMA hi Nyenyankulu 2019. CCMA yi humesile setifikheti ya nkaxintshuxo hi Ravumbirhi ti 19 Nyenyankulu 2019. SARS yi tiphina hi vuxaka bya kahle na nhlango wa vatirhi lebyi tumbuluxiweke eka nawu wa vutinyiketeri lebyi vatirhi va SARS va byi seketelaka.

Ntwanano wa sweswi wa 3 wa malembe lowu SARS yi nga na wona na nhlango wa vatirhi wu ta hundzeriwa hi nkarhi hi ti 31 Nyenyankulu 2019. Hikwalaho, SARS na nhlango wa vatirhi, lowu yimeriwaka hi mihlango ya vatirhi leyi tivekaka, NEHAWU na PSA, va sungurile minjhekanjhekisano ya xiphemu xa sweswi hi Hukuri 2018. Minjhekanjhekisano yi sungurile hi khomferense ya mbhurisano leyi a yi fambisiwa hi CMMA eku sunguleni ka Hukuri 2018. Khomferense ya masungulo yi pfunile mavandla ku tinyiketela eka ripfumelo ra kahle ro burisana, endlelo leri vulavulaka na vupfuleki, ntiyiso, vutshembheki na xintshuxo xa xihatla eka minjhekanjhekisano. Eka ntshamo wa ximfumo wa masungulo wa mavandla ya minjhekanjhekisano, mutshamaxitulu wa SARS National Bargaining, Tatana Mahmood Fadal, u andlarile rimba ra njhekanjhekisano na milawu ya mbhurisano leswaku mavandla ya swi amukela.

Hi ti 20 Hukuri, nhlango wa vatirhi wu andlarile hi nhlanganelo nongonoko wa swikoxo swa wona swa 26 leswi katsakanyiweke. Swikoxo swi katsa engetelo wa muholo wo angarhela wa 15% eka phakeji hinkwayo, ku katsa na swikoxo swin'wana swa 25. Vurhangeri byi lavile nhlamuselo eka swikoxo leswi hi mbono wo lava ku twisisa swiringanyeto swa hakelo na nkoteko. Minjhekanjhekisano yi yile emahlweni hi N'wendzambahala, Sunguti, Nyenyenyani na Nyenyankulu 2019.

Enkarhini wa minjhekanjhekisano, 6 wa swikoxo swi susiwile, 9 swi yisiwile eka swipano swa mitirho exikarhi ka vurhangeri na nhlango wa vatirhi leswi nga ta lavisisa no va na mikanerisano endzhaku ka ku oloxiwa ka swa muholo; naswona ntwanano wu fikeleriwile eka 3 wa swikoxo. Swikoxokulu leswi saleke swi ri nhlokomhaka ya minjhekanjhekisano i engetelo wa muholo wo angarhela wa 11.4%, nkarhi wa ntwanano wa muholo, ku ya emahlweni ka muholo, swipimelo eka livhi ya vutihlamuleri bya ndyangu na livhi ya vuyimani, masagwadi ya nkarhi wo leha ya vukorhokeri na tinyiko ta loko u sukela ntirho.

Hi ku languta swiyimo swa sweswi swa ikhonomi, SARS yi tikuma yi ri eka xiyimo xo tika xa swa timali. Eka moya wa vupfuleki na vuvonikeri, SARS yi pfumerile ku tumbuluxa xipano xa ntirho xo langutisa eka swa timali ta yona. Tihlengeletano to hlaya ti ve kona laha nhlango wa vatirhi na vurhangeri bya SARS va nga languta eka swivandla swo hlayisa mali leswi nga ta antswisa xiyimo xa swa timali eka SARS ku ya emahlweni. Swin'wana swa swiringanyeto leswi sukaka eka xipano xa ntirho swi ta tirhisiwa eka lembeximali leri ta ka.

Hi mhaka ya xiyimo xa swa timali lexi tikaka, SARS yi sungurile hi xiringanyeto xa engetelo wa muholo wa 4%, eka ntwanano wa 3 wa malembe lowu hlanganisiweke eka CPI. Nhlango wa vatirhi wu pfuxetile xikoxo ku sukela eka 15% ku ya eka engetelo wa sweswi wa 11.4% eka vanhu hinkwavo eka nkarhi wun'we. SARS yi pfuxetile xiringanyeto ku sukela eka 4% ku ya eka engetelo wa sweswi lowu hambanyisiweke wa 7%.

Loko mavandla ya ya eka CCMA hi ti 8 Nyenyenyani, nhlango wa vatirhi a wa ha tshamile eka 11.4% ku katsa na swikoxo leswi saleke. SARS a yi yile eka 6%. Khomixinara wa CCMA u andlarile xiringanyeto xa khomixinara xa xintshuxo engetelo wa 8% eka vanhu hinkwavo eka nkarhi wun'we. U komberile mavandla ku ya lava swileriso eka varhangeri va vona, no vuyela eka CCMA hi ti 13 Nyenyankulu 2019. Hi ku landzela xiyimo lexi SARS yi nga eka xona, SARS yi kotile ku famba yi ya eka engetelo lowu hambanyisiweke wa 7%, na hundzuluxo eka livhi ya vuyimani, na ntwanano eka masagwadi ya nkarhi wo leha ya vukorhokeri. Livhi ya vutihlamuleri bya ndyangu yi yisiwile eka nkanelo wa nkarhi lowu ta ka endzhaku ka loko swiringanyeto swi kumiwile.

Nhlango wa vatirhi wu tsan'wile xiringanyeto xa Khomixinara wa CCMA, no boha ku ka va nga suki eka engetelo wa vona wa 11.4% eka vanhu hinkwavo, no koxa leswaku swikoxo swa wona leswi kayiveleke handle ka masagwadi ya nkarhi wo leha ya vukorhokeri na tinyiko ta loko u sukela ntirho laha se ku nga na ntwanano. Endzhaku ka vulamuri hi Khomixinara wa CCMA, nhlango wa vatirhi wu ringanyetile engetelo wa 9% tanihi xiringanyeto xa xintshuxo. SARS a yi swi kotangi ku pfumela leswi, naswona yi lavile nkarhi wo tala ku burisana na varhangeri va yona. Nhlengeletano wu kunguhatiwile ku va wa Musumbhunuko ti 25 Nyenyenyani leswaku mavandla ya ringeta ku twisisana eka timhaka leti nga sala.

SARS yi tshembha leswaku tihlengeletano leti lulamuseriweke Musumbhunuko na Ravumbirhi hi ku tirhisa mutshamaxitulu wa SARS National Bargaining Forum ti ta tswala mihandzu, naswona xintshuxo xi ta fikeleriwa. SARS yi kuma mali tanihi giranti ku fana na tindzawulo tin'wana ta mfumo. Hi mhaka ya ku tsongahala ka timali ta tiko na mipimo ya xikweleti leyi kulaka, Mpimanyiso wa Tirhiselo ra Mali wa Rixaka (ENE) wa 3 wa malembe hi Vutameri bya Timali ta Tiko wu letela tirhiselo ra mali eka mfumo eka malembe yanharhu

lawa ya ta ka. Xintshuxo xin'wana na xin'wana xa muholo lexi SARS yi xi fikelaka, xi fanele xi va eka rimba ra ENE eka malembe yanharhu lawa ya ta ka.

SARS yi pfumela leswaku xikoxo xa engetelo wa 11.4% xa nhlango wa vatirhi a xi fikeleleki eka mbango wa sweswi wa ikhonomi laha CPI yi nga tshama eka 4.1% ku sukela hi Nyenyenyani 2019. Xiringanyeto xa SARS xa 7% xi le henhla hi 2.9 wa tipoyinti eka CPI (ku nga, 71% ehenhla ka CPI ya Nyenyenyani). SARS yi na xiringanyeto xa kahle xa nkoka wa ntholo eka vatirhi va yona, naswona yi tekiwa tanihi mfungho wa muthori la rhangethe emahlweni eka malembe yantsongo lawa ya nga hundza. SARS yi tshembha leswaku ntwanano wu ta fikeleriwa naswona xitereka xi ta yimisiwa. SARS na vatirhi va yona havambirhi va tshama va tinyiketerile eka vutinyiketeri byo hlangeleta timali hinkwato ta tiko leti kolotiwaka mfumo, no fambisa vuxavisi bya le nawini eAfrika-Dzonga na le mindzilekanini ya rona.

Pfhumba ra Timali ta Tiko ra 2018/19 ri hela hi ti 31 Nyenyankulu 2019. Eka Moya wa Thuma Mina, SARS yi rhamba vahakelaxibalo hinkwavo na vuxavisi ku xixima swiboho swa vona swa xibalo ku nga si fika ti 31 Nyenyankulu 2019. Tanihileswi hi nga ta hlangana na nhlawulo wa vu 6 wa Afrika-Dzonga leri nga na xidemokirasi, ikhonomi leyi tsaneke na nkayakayo wa enoji, ntshamiseko na mfumo wa Afrika-Dzonga swi tiseketela hi nkwama lowu tshamisekeke. SARS yi khensa vahakelaxibalo hinkwavo lava endleke tihakelo eka swiboho swa vona swa xibalo.